

FILOLOGIY ANING DOLZARB MASALALARI

**Filologiya fanlari doktori Odiljon Bozorovning
75 yilligiga bag'ishlangan xalqaro ilmiy
anjuman materiallari**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO'QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
O'ZBEK TILI KAFEDRASI**

FILOLOGIYANING DOLZARB MASALALARI

*(Professor Odiljon Bozorov tavalludining
75 yilligiga bag'ishlanadi)*

QO'QON, 2023-yil

UO`K 678.744.32:665.71

KBK 35.514

Tahrir hay'ati:

Xodjayeva D. Sh. (f.f.n.,dotsent), Bozorov O.O. (f.f.n.,dotsent), Jo'rayev N.S. (dotsent), Mo'minov S.M. (professor), Mengliyev B.R. (professor), Sobirov A.Sh. (professor), Shahobiddinova Sh.Yu. (professor), Nabiyeva D.A. (professor), Iskandarova Sh.M. (professor), Uluqov N. (professor), O'rayeva D.S. (professor), Qobilova Z.B. (professor), Jamoliddinova D.M. (professor), Mirzayeva S.R. (professor), Kamayeva R.B. (professor, Rossiya), Namatov M.A. (professor, Qirg'iziston), Asaluddin Bawer (professor, Afg'oniston), Kadir Atlansoy (professor, Turkiya), Xasanov A. (dotsent), Yigitaliyev U. (dotsent), Rahmatullayeva D.Sh. (dotsent), Toshxo'jayeva Sh. (dotsent).

Mas'ul muharrirlar:

I.S.Madrahimov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Sh.T.Akramov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

Nashrga to'plovchi va tayyorlovchilar:

M.O.Raximova(PhD, Dotsent),

S.Usmonova(PhD katta o'qituvchi),

M.M.Nasirov,

S.A. Raximov

Taqrizchilar:

A.Mamajonov, filologiya fanlari doktori, professor;

M.K.Hakimov, filologiya fanlari doktori;

U.E.Rahimov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

FILOLOGIYANING DOLZARB MASALALARI: (*Professor Odiljon Bozorov tavalludining 75 yilligiga bag'ishlanadi*): maqolalar to'plami; Qo'qon, 2023. – 560 bet.

Ushbu to'plamda filologiya masalalari bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar, professor-o'qituvchilar, ilmiy izlanuvchilar, magistrantlar hamda iqtidorli talabalarining o'zbek, ingliz, rus, turk filologiyasi hamda metodikasi masalalariga bag'ishlangan ilmiy-uslubiy maqolalari jamlangan.

"Filologiyaning dolzarb masalalari" ilmiy maqolalar to'plami filologiya fanlari doktori, professor, zukko tilshunos olim Odiljon Bozorovning yorqin xotirasiga bag'ishlangan bo'lib, tilshunos, adabiyotshunoslar, filologiya ta'limi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar, shuningdek, magistrantlar va shu sohaga qiziquvchilarga mo'ljallangan.

ISBN: 978-9943-8292-1-3

"Classic" nashriyoti

“Sabzazor” (1914), Alisher Navoiy nomidagi davlat adabiyot muzeyi nodir qo‘lyozma, toshbosma va bosma asarlar fondida saqlanayotgan “Milliy ash‘ori Tarjimon” (1910), “Milliy she‘rlar majmuasi yoxud adabi din” (1912), “Yangi adabiyot” (1915), Alisher Navoiy nomidagi Milliy kutubxonaning nodir kitoblar bo‘limida saqlanayotgan “O‘zbek yosh shoirlari” (1922) bayoz, majmua, she‘r to‘plamini izoh va tadqiqi bilan qaytadan mukammal nashr etishga ulgurish lozim”.¹¹⁵

O‘ninchi yo‘nalish – jadid adabiy tanqidchiligi. Bunda adabiy davrlar chegarasini belgilash, adabiy avlodlar zanjirini yaxlit tasavvur qilish, yangi manbalarni o‘rganish, o‘rganilgan manbalarni qayta baholash va ularning barchasini istiqloq muhitida qayta idrok etish bo‘yicha izlanishlar yuritilmoqda.

Shu tariqa jadidchilik va jadid adabiyoti turli ijtimoiy-adabiy, ilmiy-amaliy yo‘nalishlarda rivojlanib, ularga doir izlanishlar xalqaro miqyosda tanila bordi. Biroq ruslar o‘zlari bosib olgan hududlardagi ilg‘or ziyolilarni, xususan, jadidlarni yo‘q qilishga urinishi natijasida ularning ijodiy merosi, millat ravnaqi yo‘lida amalga oshirgan ezgu ishlari yo‘q qilindi. Biroq o‘sha vaqtlarda bosib olingan hududlar o‘z milliy mustaqilligiga erishgach, jadidlar faoliyatiga natijalarni ilmiy umumlashtirish ma‘naviy ehtiyojga aylandi. Bunga faqat jadidlar faoliyat olib borgan hududlardagina emas, jahon miqyosida qiziqish paydo bo‘ldi. Jadidshunoslik xalqaro ko‘lam kasb etdi.

Milliy g‘urur tuyg‘usi, milliy istiqloq g‘oyasi bilan yonib yashagan Fitrat va boshqa jadidlar ijodi va faoliyatining hali ochilmagan qirralari anchagina.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Edward Allworth. Modern Uzbeks. From the fourteenth century to the present / A Cultural history. – Californiya: Hoover Institution Press Stanford University, 1190. / An Analysis of the Western Scholarly Discourse on Turkic Identity in Central Asia, The Turkish Yearbook of International Relations, No: 32, 2002, - P.127-166.
2. Nazarova SH. Uchinchi Renessans — jadidlar maslagi // “Yangi O‘zbekiston” gazetasi. – 2022 yil. – 5 noyabr soni. – B.5.
3. Mirzayev T. Abdurauf Fitrat. // Hodi Zarif suhbatlari. Ustozlar, hamkorlar va safdoshlar. – T.: “SHAMS - ASA” MCHJ bosmaxonasi. – B.51.
4. Amonov U. XX asr boshlarida o‘zbek folklorining o‘rganilishi tarixi (Abdurauf Fitrat, G‘ozi Olim Yunusov va Elbek faoliyati misolida): Filol. fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) diss. avtoref. – T., 2018.

Sherzod Xo‘jamberdiyev,
mustaqil tadqiqotchi

HAMZANING BIR TARJE’ G‘AZALI

Annotasiya. Mazkur maqolada mumtoz she‘riyatda keng istifoda etilgan tarje‘ (takrorlash) usulining zamonaviy adabiyotning ilk davrida, xususan jadid adabiyotida istifoda etilishi, tarje‘ning nazariy masalalari, uning lirikadagi maqomi xususida so‘z borgan. Ayni chog‘da, tarje‘ning tarje‘bandlardan farqi masalasiga ham to‘xtab o‘tilgan.

¹¹⁵ Nazarova SH. Uchinchi Renessans — jadidlar maslagi // “Yangi O‘zbekiston” gazetasi. – 2022 yil. – 5 noyabr soni. – B.5.

Tarje'ning she'riyatdagi o'rni, muallifning asosiy niyati ana shu tarje'larda namoyon bo'lishligiga urg'u berilgan. Nazariy fikrlarning dalili sifatida Hamza Hakizodaning she'riyatda tajdid bo'lgan tarje' g'azali tahlil etilgan. She'rning g'azallik belgilari hamda tarje'lik xususiyatiga alohida to'xtab o'tilgan. "Milliy she'r" deb atalmish bu tarje' g'azal to'liq tahlil etilgan va shoirning aytmoqchi bo'lgan fikru niyatlariga munosabat bildirilgan. O'rni bilan she'r poetikasi xususida muxtasar so'z borgan.

Kalit so'zlar. Jadidchilik, jadid, millat, istiqlol, istiqbol, hikmat, o'zbek eli, dard, darmon, so'yi samo, Luqmon, tarje, tarjeband, bayt, band, misra, poetika, metafora, istiora, talmeh.

Аннотация. В данной статье говорится об использовании метода таре (повтор), который широко применялся в классической поэзии, в ранний период современной литературы, особенно в современной литературе, теоретических вопросах таре, его статусе в лирике. В то же время обсуждается и вопрос о разнице между тарже и таржебандс. Делается акцент на роли таре в поэзии, а также на том, что в этих таре проявляется основной замысел автора.

Ключевые слова. Современность, современность, насия, независимость, перспектива, мудрость, узбекская насия, бол, медисина, сой само, Лукман, тардже, тарджебанд, стих, банда, мисра, поетика, метафора, талмех.

Annotation. This article talks about the use of tarje' (repetition) method, which is widely used in classical poetry, in the early period of modern literature, especially in modern literature, theoretical issues of tarje, its status in lyrics. At the same time, the issue of the difference between tarje and tarjebands is also discussed. Emphasis is placed on the role of tarje in poetry, and the fact that the main intention of the author is manifested in these tarje.

Keywords. Modernity, modernity, nation, independence, perspective, wisdom, Uzbek nation, pain, medicine, soi samo, Luqman, tarje, tarjeband, verse, band, misra, poetics, metaphor, talmeh.

Hamza Hakimzodaning "Milliy ashulalar uchun milliy she'rlar" majmuasiga kirgan bandlari uch misradan iborat bir she'ri bor. Unda har banddan keyin bir misra - "Uxlama ko'p, o'zbek eli, asri taraqqiy vaqtida" takrorlanadi. "Oq gul" to'plamidan joy olgan. She'r 9 band, 29 misra. Nega 27 misra emas, degan haqli savol tug'iladi. Zero, oxirgi bandda 4 misradan so'nggina ana shu misra takroran keladi va oxirgi band muxammas tusini oladi. Muallifning eslatishiga ko'ra, ushbu she'r xalq tomonidan ashula qilib aytib kelingan "Do'st, mavlon-yey" ohangiga tushadi. Shoir matn shu ohangga tushsin, degan maqsadda ayni ashuladan ushbularni namuna qilib keltiradi:

Men bu yonga kelmas erdim,
Yora, kelturding mani-yo!
O'tga solsa, kuymas edim,
Yora, kuydirding mani-yo!

Do'st, mavlon-yey, ko'nglum, olloh, sandadur. [1, 29]

Qizig'i shundaki, she'rning har bandida dastlabki ikki misra g'azal shakliga to'la mos keladi. Bilamizki, g'azal bandlardan emas, balki baytlardan tashkil topadi. Demak, Hamza Hakimzoda baytlarning har biriga bir misradan qo'shib, bandga aylantirgan. Endi bandlar uchlik shaklini olgan va musallas janriga mansub deyishga sabab bo'lgan.

Baytlar ham, takror ham – umuman, bandlar aruz vaznida. Aruzning ramali musammani mahzuf vazniga to'la mos tushadi. Afoyli: foilotun foilotun foilotun foilun. Taqte': - V - - V - - V - - V - ; "istamas" so'zi radif bo'lib, bandning matla'ida toq va juft, qolgan bandlarda juft misralarda takror kelgan. Qofiyalar "darmon", "mohi tabon", "Luqmon", "pushaymon", "Qur'on", "irfon", "bir jon", "davron", "bir non", "imkon", "nomusulmon" so'zlaridan iborat bo'lib, arabiy, forsiy va qisman turkiy so'zlardan iborat. Qofiyaning muqayyad turiga to'g'ri keladi; bunda "n" undoshi raviy bo'lib, birinchi "davron" so'zi bilan "mohi tabon" mujarrad qofiya hisoblanadi.[6,105]

Chunonchi, she'rning birinchi bandi tubandagicha:

Bizning Turkiston eli dardiga darmon istamas,

Zulmat ichra kechsa umri, mohi tobon istamas,

Uxlama ko'p, o'zbek eli, asri taraqqiy vaqtida. [1,29]

E'tibor qilinsa, birinchi band texnikasi yuqoridagi fikrlarning tasdig'i sifatida namoyon bo'layotganini kuzatish mumkin. Masalaning mohiyati bunda ham emas. Gap shundaki, qaytariq "Uxlama ko'p, o'zbek eli, asri taraqqiy vaqtida" she'rning barcha bandlarida, hattoki oxirgi besh misrali bandda ham beshinchi misra bo'lib takrorlanyapti. Bu holat she'rshunoslikda tarje' hisoblanadi. [6,106] She'riy janrlar orasida "tarje'band" nomli tur ham mavjud. Nazarimizda, har qanday misra yoki bayt takroriga asoslangan she'rni ana shu termin bilan nomlash to'g'ri emasga o'xshaydi. Masalan, Boborahim Mashrabda "Yorga yetar kun bormi, yoronlar", Muqimiyda "Men muhtalo qayda boray" kabi murabba'lar, Furqatda "Sayding qo'yaber, sayyod" musaddasi bor. Darslik-qo'llanmalarda ularni ham tarje'band deyish urfga kirgan. Lug'atlarda "tarje'band" terminiga quyidagicha ta'rif berilganini ko'ramiz: "mumtoz adabiyotdagi o'ziga xos kompozision qurilishga ega yirik hajmli she'r. Tarje'band bir necha baytdan tashkil topib, uning har bir bandi g'azal tipida qofiyalanuvchi (a-a, b-a, v-a, g-a...) bir necha baytdan tarkiblanadi, har bir band oxirida esa masnaviy tipida qofiyalangan bir bayt takrorlanadi" [2, 312] U.To'ychiyev qalamiga mansub "Adabiy turlar va janrlar" kitobidagi ta'rif ham xuddi shunday. [3,201]. Tarje'bandlarda misralar soni turlicha bo'lishi mumkin. Hofiz Xorazmiy, Alisher Navoiy tarje'bandlari 14, 22 misrali. Nodiraning "Firoqnoma"si 20 misrali tarje'band, jami yuz misra. Uvaysiyning Qo'qonda Hasan baqqoldan shikoyatlanib yozgan hasbi hol musammanining har bandida ikki misralik tarje' berilgan. Shunisi e'tiborliki, tarje' misra yoki bandlar shu she'rlarning g'oyaviy mundarijasini yaqqol eslatib turadi. Bandlar oxirida misra yoki masnaviy bayt shaklida qaytariluvchi ana shu bayt "vosila bayt" (bog'lovchi bayt) deb yuritiladi. Bir so'z bilan aytganda, tarje' misra yoki bayt takrori. Ammo tarje'band emas. Hamza Hakimzodaning biz zikr etgan "Dardiga darmon istamas" deb shartli nomlangan she'rini hech ikkilanmay tarje' g'azal deb atash mumkin ekan. Zero, Hamza Hakimzoda she'riyatida, ayniqsa, "Milliy she'rlar..."i orasida tarje'li uchlikdan tashqari, tarje'li to'rtlik, tarje'li beshlik, tarje'li oltilik bandlar ham uchraydi. "Yashasun millat!" deb shartli nomlangan oq she'ri "Xizmat qilsin joriyalar, yashasin millat!" misrasi takrorlangan murabba' shaklidagi tarje'li she'r bo'lib, 17 bandni tashkil qiladi (68 misra) va barcha bandlarning 4 misrasi tarje'. "Bir zarra bormu aqlu hushimiz" deya shartli nomlangan she'ri oltilik bo'lib, 8 bandni tashkil etadi va unda

Yetishdi hamon o'qurg'a zamon,

Endi ilmsiz yashamoq gumon –

qo'shmisrasi har band oxirida takrorlanadi. [1,27-28]. Demak, tarje' ko'proq, murabba', musaddas, qisman, musamman she'rlarni hosil qilish uchun istifoda etilar ekan. Musallas hosil qilishda ishtirok etgan tarje'larga faqat Hamza Hakimzoda she'riyatida duch kelinadi. Bunday holatni boshqa shoirlarda uchratmadik.

Agar zikrimiz markazida turgan ana shu musallas she'rga chuqurroq yondashilsa, to'g'rirog'i, uning ma'no-mundariyasi bilan tanishilsa, g'azal shaklidagi she'r qaysi maqsadda musallasga o'tib qolganining sababi ayon bo'ladi. Demak, bu holat she'rning mazmuniga-da munosabat bildirishni taqozo etadi.

Ma'lumki, jadidlarning tilagida "Chor hukumatini yo'qotish" (Munavvarqori Abdurashidxonov iborasi) deksiyosiy qarash mavjud bo'lsa-da, ular buyo'lining eng sodda, ta'bir joiz bo'lsa, ilmu irfon bilan erishish usulini tanlaganlar. Dunyo siyosatida bunday yo'l hech qachon o'zini oqlamagan. Bu Turkiya, Germaniya, Rossiya ma'rifatparvarlarining sa'y-harakatlarida ham bo'lgan. Bizning jadidlar ham ayni shu yo'lni tanlab, maqsadga erishishni niyat qilganlar. Buning ob'yektiv sabablari ham yo'q emas – ularda na qurol, na mablag' bo'lgan, jadidlarning aksariyati ziyolilar bo'lgan, siyosatshunoslar emas. Ana shu niyatga jadidlar o'z publisistikasi, she'riyat va nasriy asarlari, teatru (dramalari) asarlari, sahna san'ati vositasida erishishga harakat qilganlar. Bu maqsadda eng ko'p harakat qilgan Hamza Hakimzoda bo'lgan, desak yanglishmagan bo'lamiz. [6,177] To'g'ri, Munavvarqori, Avloniy, So'fizodalar ham bu yo'lda bir qator ishlar qilgan. Ularning ham millatning savodli bo'lishlari, shu orqali erk va ozodlikni qo'lga kiritish mumkinligini uqtiruvchi she'riy asarlari anchagina bo'lgan. Biroq Hamza Hakimzodanikicha emas. "Milliy ashulalar uchun milliy she'rlar" ostida yettita to'plam tuzgan bo'lsa, ularning barchasida millatimizning o'sha davrdagi ahvoli – savodsizligi, ma'rifatni (u diniy bo'lsin yo dunyoviy bo'lsin) egallashga sa'y qilmasliklari, boyonlarimizning xayru ehsonda u qadar qo'llari ochiq bo'lmaganligidan shikoyatlari, hatto davr mafkurasini va siyosatining o'zbek millatiga nisbatan noxolis munosabatlarigacha hech hayiqmay she'r bitganining guvohi bo'lamiz. Zikri borayotgan va shartli ravishda "Dardiga darmon istamas" nomli "Milliy she'r"i ham ayni shu mavzuda. Yana ushbuning shoir tomonidan "Milliy she'r" deb atalishi ham fikrimizni dalillaydi. She'rning birinchi bandida bunday yozadi shoir:

Bizni(ng) Turkiston eli dardiga darmon istamas,
Zulmat ichra kechsa umri, mohi tobon istamas,
Uxlama ko'p, o'zbek eli, asri taraqqiy vaqtida. [1,29]

Bandning birinchi misrasidanoq shoir ramziy yo'l bilan o'sha davr kishilarining ma'rifat borasidagi ahvolini istiora usuli orqali "og'ir dard" sifatida baholaydi va ularning bu og'ir dardga shifo istamasliklariga kuyinganligini hech ikkilanmay, ochiqdan ochiq bayon etmoqda. Ikkinchi misradagi "zulmat (qorong'ilik, zimiston)" metaforasi keyingi misradagi "uxlama" chaqirig'iga vobasta bo'lib kelmoqda; "o'zbek eli" nidosi hamda to'g'ridan to'g'ri aytilgan "asri taraqqiy" izofasi bu fikrlarni birlashtirib turuvchi ob'yektga aylantirgan. Natija o'laroq, she'rning umummazmuni ayni shu bandda namoyon bo'lib, keyingi bandlar millatning qay darajada "uxlab" yotganiga ishora qiladi. "Uxlamoq" fe'li ushbu o'rinda millatning o'qimaganligiga, qoloqligiga, diniy va dunyoviy ma'rifatdan bebahralligi metaforik ishorasi ekanligi keyingi misralar mazmuniga singdirilgan. Galdagi bandda yana tarje' kelib, qo'lida tama'ning tuzog'i, ko'nglida nafs havo, ko'zida kayfu xumor, shuning uchun bag'rini zillat hanjari burda-burda qilsa ham bir hoziq tabib istamaydi, sochlari oqarib, qaddi dol bo'lsa ham, bulardan pushaymonlik chekmaydi, deb

afsuslanadi shoir. Biroq hamma balo ana shu ilmsizlik tufayli ekanligini anglab turadilar, anglab turadilaru, g'ayrat va ittifoq aylab irfon istamasliklaridan shikoyat qiladi. Zero, deydi shoir, shunday zamon, ya'ni murdaga aylangan tanlaru jonlarni tiriltiruvchi bir davr keldi, osmondan tushdi ("Masihoyi ilm"), nima uchun bizning ellar na aqoid, na hadis, na tafsiri Qur'on atalmish jismiga jon, ruhiga ozuqa bo'ladigan uhroviy ilmlardan, na tirikchiliklarini ta'min etadigan dunyoviy bilimlardan bebahra bo'lib qolmoqda, deb yozg'iradi. Keltirilgan fikrlar "Ko'nglidadur oshuftai lahv u tarab, nafs u havo, Tilsa zillat hanjari bag'rini Luqmon istamas", "Qo'lidadur domi tama', ko'zidadur kayfu xumor, Soch oqarub, qaddi xam bo'lsa pushaymon istamas", "Jamshid"u, "Zarqum", "Bayoz" ahli salohin ilgida, Yo aqoid, yo hadis, tafsiri Qur'on istamas", "Ilmsizlikdan hama kelgan baloni angelayur, Ittifoqu g'ayrat aylab lek irfon istamas" baytlarida mujassamlashtirilgan. [1,29] (Shu o'rinda noshirlar yo'l qo'ygan bir xatoni to'g'rilab ketishni joiz deb bilamiz: qo'limizdagi "Fan" nashriyotida chop qilingan she'rning to'rtinchi bandida "tasviri qur'on" izofaviy birligi kelgan. Shu izofa, bizningcha, "tasviri qur'on" emas, "tafsiri Qur'on" bo'lishi kerak. Shuning uchun biz izofani aqoid, hadislariga mos ravishda "tafsir" so'zi bilan almashtirib, tanosublar qatorini to'ldirishni lozim topdik – Sh.X.)

She'rning mana bu bandi shoir fikrlarining asosli ekanligini to'la ta'min etadi:

O'zga millat uchsalar hikmat topib so'yi samo,
Bizni(ng) ellar loaqal yer uzra davron istamas. [1,30]

Ya'ni boshqa millat vakillari ilm egallab, osmonlarga uchayotgan bir paytda, suvlarning ostiga kirayotgan zamonda, bizning odamlar yer yuzidan ham bir davron topishni istamaydi. Boshqa millat vakillari har kuni ming bir ixtirolar qilayotgan bo'lsalar, bizning odamlar bitta nonni beranj yeyishni ham istamaydilar:

O'zgalar etmakda har kun bing sanoyi ixtiro,
Biz aholi topmoqqa beranj bir non istamas. [1,30]

She'rning muxammas bandida shoir oldinda aytgan fikrlarini haddi a'loga ko'taradi. Nazarimizda, lirik qahramon jamiyatdagi aytilganlar kabi qoloqliklardan, millatning tepsa tebranmasligidan qattiq o'kinadi va butun afsusu nadomatini ana shu misralarga jo etadi:

Bu na vahshat, na jaholat, er qizu piru javon
Domi g'afatdan xalos o'lmoqqa imkon istamas.
Ey Nihon, bing hayf, ey insoniyat, islomiyat,
Millati xor o'lmag'in hech nomusulmon istamas,
Uxlama ko'p, o'zbek eli, asri taraqqiy vaqtida. [1,30]

She'r shu bilan nihoyasiga yetadi. Haqli savol tug'iladi: Hamza Hakimzoda nima sababdan o'sha paytdagi ijtimoiy ahvolga bunday qattiqqo'llik bilan baho beradi? Bu - realistik she'r. Buning uchta sababi bor. Birinchisi, turkiy millatlar qadim-qadimdan ma'rifatni, ilm-fan sohalaridagi yangiliklarga o'ch bo'lib kelgan. Madrasalar va maxsus maktablarda diniy ilmlar qatori dunyoviy ilmlar ham o'rgatib kelingan, ulamoyi kiromlar dars berishgan. Beruniy, Ibn Sino, Xorazmiy, Farg'oniy, Ulug'bek, Qozizoda Rumiy singari allomalarni ular ham bilgan. Turli ixtirolar yuzaga kelgan. Shaharsozlik, hunarmandchilik rivoj topgan. Bu vaqtga kelib esa, iqtisodiy nochorlik bu ulug' ishlar ko'lamining kengayishiga emas, torayishiga sabab bo'lgan. Ikkinchisi, ilm-fanning jamiyatdagi o'rni susayishi bilan millat kishilari o'zlari bilan o'zlari bo'lib ketib, jipslik, ilm-fanni hurmat qilish, ilmiy kishilarni qo'llab-quvvatlash, yosh avlodni ilm-ma'rifat

bilan ta'min etishga panja orasidan qaraganlar. Buni Hamza Hakimzoda boshqa she'rlarida ham ko'p bora ta'kidlagan. Yanglishmasam, axloqiy hikoyalarining birida nima uchun yahudiy va armanlar orasida gadolar yo'g'u, bizning millat orasida gadoyu tilanchilar bosib ketgan, deya bong urganligiga shohid bo'lish mumkin. Uchinchisi, shu davrdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyat. Jadidlarning tilagi millatni asriy uyqudan uyg'otish, nafsoniy o'zligidan voz kechtirib, haqiqiy o'zligini topishga undash edi. Buning yo'li, yuqorida ham aytib o'tildi, ilm olishga rag'batini jonlantirish, real voqelikni bo'rttirib ko'rsatish orqali millatning ko'zini ochishga undash bo'lganki, Hamza Hakimzoda ham bu usulni tanlashni lozim topgan va bunga erisha olgan. Hamza Hakimzodaning zamondoshlari So'fizoda, Avloniy, Munavvarqori, Siddiqiy Ajziy, Siddiqiy Xondayliqiy singari qalamkashlar ham ana shu yo'ldan borganlar. [4,84] Bu esa Hamza ma'rifatining ular nafaslari bilan uyg'un, ayrim tomonlardan esa ustun ekanligini ko'rsatadi. Buni biz tahlilga tortgan tarje' g'azali ham to'la tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hamza Hakimzoda Niyoziy. To'la asarlar to'plami. Besh tomlik. Ikkinchi tom. She'rlar, pyedagogik risolalar, nasriy asarlar. – T.: Fan, 1988. – B.564.
2. Quronov D., Mamajonov Z. Sheraliyeva M. Adabiyotshunoslik lug'ati. – T.: Akademnashr, 2010. – B.399.
3. Adabiy turlar va janrlar. (U.To'ychiyev) 3 jildlik. 2-jild. Lirika. – T.: Fan, 1992. – B.248.
4. Qosimov B., Yusupov Sh. , Dolimov U. va bosh. Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti. Universitet va pedagogika oliy o'quv yurtlari uchun darslik. - T. : Ma'naviyat. 2004. -B. 462.
5. Siddiqov M. Baholash me'yorida evrilishlar va oqibatlar. – Hamza va XX asr o'zbek adabiyoti. – Farg'ona, 2019. – B.174-184.
6. Quronov D. Hamzaning poetik izlanishlari haqida. – Hamza va XX asr o'zbek adabiyoti. – Farg'ona, 2019. – B.102-111.

***Zulayho TO'YCHIYEVA,
Guliston davlat universiteti***

ZULFIYA SHE'RLARIDA SINTAKTIK-STILISTIK VOSITALARNING QO'LLANILISHI

Annotasiya. O'zbek adabiyotining ko'zga ko'ringan mohir so'z san'atkori shoira Zulfiya she'riy asarlari tilini lingvopoetik tahlil etish orqali uning individual ijodiy manerasiga xos xususiyatlarni belgilash va shoira poetik asarlari matnida konnotativ vazifa bajarayotgan til elementlarining uslubiy imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Shoira she'rlarining til xususiyatlarining ayrim qirralari tahlil qilinib, ularning o'ziga xosliklari o'rganildi.

Kalit so'zlar. badiiy matn, poetika, frazema, ko'chma ma'no, poetik aktuallashuv, antiteza, antonim, mahorat, so'z qo'llashdagi individuallik ekspressivlik, turg'un birikmalar.

Аннотация. Селю данного исследования является определение особенностей ее индивидуального творческого стиля посредством

G'oyibboyeva Rayhonoy Ahmadjonovna	
NAVOIY NASRIDA USTOZ-SHOGIRD AN'ANASINING TASVIRLANISHI	217
Гончарова Нина Васильевна	
ТЕМА ПОТЕРЯННОЙ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ	
В ТВОРЧЕСТВЕ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО	219
Raximov Sarvarjon	
XALQ ERTAKLARINING FOLKLOR JANRLARI O'RTASIDAGI O'RNI XUSUSIDA	222
Usmonov G'iyosiddin	
DUNYO ILM-FANIDA JADIDCHILIKKA DOIR YANGI YO'NALISHLAR	225
Sherzod Xo'jamberdiyev	
HAMZANING BIR TARJE' G'AZALI	229
Zulayho TO'YCHIYEVA	
ZULFIYA SHE'RLARIDA SINTAKTIK-STILISTIK VOSITALARNING	
QO'LLANILISHI	234
Firuza Murodova	
Olimjonova Nilufar	
TOG'AY MURODNING «YULDUZLAR MANGU YONADI» ASARIDAGI	
SHEVAGA XOS SO'ZLAR	241
Furqat Valiyev	
JAMIYAT MUAMMOLARINING BADIY AKSI	243
Boshmanova Dildora	
TIL VA NUTQ MASALALARINING UZVIYLIGI	245
A'zamova Shahzoda	
TOHIR MALIKNING "ALVIDO BOLALIK" ASARIDA TERMINLARNING	
LINGVOKULTUROLOGIYASI	247
Maxmudova Dilafruz	
QISHLOQ XO'JALIGI TERMINLARINING BADIYLAISHUVI	250
Mirmuhsin Yuldashev	
AKT SOHASIDAGI O'ZLASHMA TERMINLAR	252
Nuriddin Rahmonov	
POETIK TASVIRDA O'ZIGA XOSLIK	256
Akbarova Munira Shavkatovna	
TILSHUNOSLIKDA G'AYRIODATIY BIRIKMALAR MUAMMOSI	258